

พระพุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน*

Buddhism and Human Rights

พระบุญ ชัยสร และอินตอง ชัยประโคน

Phra Boun Xayyasone and Intong Sayprakhom

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahschulalongkornrajavidyalaya, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: 6205501032@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักสิทธิมนุษยชนเปรียบเทียบกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา พบว่า สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิ ศักดิ์ศรี เสรีภาพ และความเสมอภาคของความเป็นมนุษย์ที่ต้องได้รับการรับรอง คัมภีร์ตามรัฐธรรมนูญแห่งชาติ สิทธิมนุษยชนมีที่มาจากแนวคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาติ มีวิวัฒนาการเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิระดับสากล องค์การสหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เพื่อแสดงเจตนารมณ์ที่จะปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพื่อใช้เป็นมาตรฐานกลางให้แก่บรรดาประเทศที่เป็นสมาชิกเพื่อที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลบวกภายในประเทศนั้นๆ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ประกอบด้วย 30 ข้อ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) สิทธิทางการเมือง อันได้แก่ บทบัญญัติข้อที่ 1-21 และ 2) สิทธิทางเศรษฐกิจสังคม ได้แก่ บทบัญญัติข้อที่ 22-30 มนุษย์ทุกคนเกิดมามีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มนุษย์มีสิทธิบางประการที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิดกระทั่งถึงแก่ความตาย สิทธิดังกล่าวได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพ ความเสมอภาคซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้ และไม่มีใครที่จะล่วงละเมิดได้ คำสอนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในพระไตรปิฎก แม้จะไม่ได้ใช้คำว่า สิทธิมนุษยชนโดยตรง แต่มีเนื้อหาที่มโนของการสอนให้เคารพสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆ เช่น สิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในชีวิตความเสมอภาค เกียรติ และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ หลักธรรมในพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายชัดเจน คือ 1) มุ่งให้เกิดประโยชน์ 2) มุ่งให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้ผลจริง และ 3) เน้นให้ปฏิบัติตามทางสายกลาง

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา; สิทธิมนุษยชน

*ได้รับบทความ: 24 กุมภาพันธ์ 2566; แก้ไขบทความ: 24 เมษายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 30 เมษายน 2566

Received: February 24, 2023; Revised: April 24, 2023; Accepted: April 30, 2023

Abstract

This academic article purpose of this study was to study the principle of human rights in comparison with the teachings of Buddhism. It was found that human rights mean rights, dignity, freedom and equality of human beings that must be recognized. Protected by the National Constitution. Human rights, rooted in the concept of natural law, have evolved to promote and protection of international rights The United Nations has announced the Universal Declaration of Human Rights. to show the intention to protect human rights To serve as a central standard for all member countries in order to be used as a guideline to achieve positive results within that country. The Universal Declaration of Human Rights, 1948, consists of 30 articles, divided into 2 categories: 1. Political rights, which are Articles 1-21, and 2. Socio-economic rights. Including provisions 22-30 All humans are born equal equality. Human beings have certain rights that are inherent in them from birth to death. Such rights include the right to life, liberty, equality which are inalienable rights. and no one can transgress. The Buddha's teachings appearing in the Tripitaka Even though I didn't use the word human rights direct but there are implications of teaching respect for human rights in various aspects. such as freedom of religion rights and freedom of expression, rights to life, equality, honor and dignity of human beings The dharma in Buddhism have clear aims: 1. Aim for benefits 2. Aim for knowledge understanding and can be put into practice with real results; and 3. Focus on following the middle path.

Keywords: Buddhism; Human Rights

1. บทนำ

ประชาคมสังคมโลกมีปัญหามากมายให้มนุษย์เราแก้ไขทุกปีเป็นประจำ หนึ่งในนั้น ก็เป็นปัญหา ด้านสิทธิมนุษยชน การใช้ความรุนแรงของเจ้าหน้าที่รัฐโดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรม การทุจริตในระบบ การเมือง ระบบราชการ แม้ว่ามนุษยชาติจะผ่านสงครามโลกมาถึงสองครั้ง แต่ก็ยังเกิด อาชญากรรมต่อ มวลมนุษยชาติ (Crime Against Humanity) อีกอยู่อย่างต่อเนื่อง เช่น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) ขนเผ่าทูตซี (Tutsis) โดยชนเผ่าฮูตู่ (Hutus) ในรวันดา (Guyatt, 2000, pp. 82-85) การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ชาวจีนโดยชนเผ่าต๋ายค เมื่อปี ค.ศ. 1998 หรือ “The Killing of May 1998” ที่เกาะชวา (Java) ทำให้ ประชาชนรวมทั้งสตรีชาวจีนถูกข่มขืนและ ถูกฆ่าอย่างป่าเถื่อน (Bertrand, 2004, p. 232) การฆ่าล้าง

เผ่าพันธุ์ชาวเขมร (Heuveline, 2001, pp. 102-105) โดยเขมรแดงภายใต้การนำโดยพล พต ผู้ผลักดัน กัมพูชาอย่างรุนแรงต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ ส่งผลทำให้มีผู้เสียชีวิต 1.5-2 ล้านคน ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975 ถึง ค.ศ. 1975 มนุษยชาติจะใช้ชีวิตอยู่กันอย่างไร หากว่าในโลกนี้ไร้สิทธิมนุษยชน เอื้ออาทรณ์ เมตตาปราณีต่อกัน และกันอย่างทุกวันนี้ โศกนาฏกรรมย่อมเกิดขึ้นต่อมวลมนุษยชาตินับครั้งไม่ถ้วน นอกจากตัวอย่างการ ละเมิดสิทธิมนุษยชนที่กล่าวมา ก็ยังมีการถูกเหยียดหยามทางชาติพันธุ์ เช่น ในยุโรปหรือสหรัฐอเมริกา มีการเหยียดผิว และเหยียดหยามคนต่างชาติ คือต่อคนแอฟริกา คนเอเชีย และคนอาหรับ การไม่คำนึงถึง สิทธิมนุษยชนทั้งทางกาย และจิตใจ ทำให้สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่หลายคนอาจจะทราบกันดี แต่ไม่เข้าใจ ในความหมายอย่างแท้จริงคืออะไร และมนุษย์ทั้งหลายพึงปฏิบัติต่อกันเช่นไร จึงไม่น่าแปลกใจหาก จะพบ ภาพความรุนแรงและการถูกเหยียดหยามกันอย่างไม่มีวันจบสิ้นบนโลกนี้ ทั้งที่มนุษย์ทั้งหลายต่าง เรียกหา อิสราภาพ ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ให้แก่ตนเอง ความไม่สงบสุขเกิดขึ้น ทั้งในทางทางการเมืองและสังคม สังคมที่เต็มไปด้วยความรุนแรงอันก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นเกือบทุก ภูมิภาคของโลก เรื่องเหล่านี้เองที่เป็นมูลเหตุที่ผลักดันให้ผู้นำของหลายๆ ประเทศ มารวมตัวกันเพื่อจัดทำ ข้อตกลงร่วมกัน เพื่อให้มีปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานต่างๆ ของประชาคมโลก มีการเคารพต่อสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ชาติเพื่อเป็นรากฐานของเสรีภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพของโลก

จากตัวอย่างปัญหาที่กล่าวมานั้น แสดงให้เห็นว่าปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนยังคงมีอยู่ นักวิชาการ บางคนมักใช้กรอบแนวคิดตะวันตกในการมอง แก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคม แต่ก็ถูก วิพากษ์วิจารณ์ว่าแนวคิดตะวันตกนั้นไม่เหมาะสมในการนำมาปรับใช้กับสังคมทุกภูมิภาคของโลก เพราะ มีบริบทของสังคมไม่เหมือนกัน ผู้ศึกษาเห็นว่าแนวคิดที่ยอมรับได้มากกว่าควรจะเป็นแนวคิดของตะวันออก ในบทความตอนนี้ผู้เขียนต้องการนำเอาหลักสิทธิมนุษยชนสากลมาอธิบายและเปรียบเทียบให้เห็นถึงความ เชื่อมโยง และข้อแตกต่างกับหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า อันมีบ้างข้อที่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน สากล เพราะหลักคำสอนของพระพุทธเจ้านั้น มีหลายคำสอนที่คล้อยเคียงเข้ากับได้กับแนวคิดเรื่องสิทธิ (Rights) เสรีภาพ (Liberty) ความเสมอภาค (Equality) และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ (Dignity) ในคำสอน มากมายหลายระดับ แม้ว่าบริบท (Context) ของเวลา (Time) และพื้นที่ (Space) ในปัจจุบันจะแตกต่าง จากสมัยพุทธกาลมาก แต่หลักคำสอนของพระพุทธองค์นั้น ไม่จำกัดกาลเวลา ยังทรงคุณค่า สามารถนำ มาปรับใช้ได้เสมอ

2. ความหมายของสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน “เป็นศักดิ์ศรีความเป็นสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของมนุษย์ที่ได้รับการ รับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญา

ที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม” สิทธิมนุษยชน Human rights (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2557, หน้า 18) คือ แนวความคิดที่ว่าบุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติในแนวทางบางอย่างและมีสิทธิที่จะมีบางสิ่งบางอย่าง เพียงเพราะว่าเขา หรือเธอเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชนที่เป็นขั้นพื้นฐานที่สุด ได้แก่ สิทธิในการมีชีวิต สิทธิเสรีภาพของการนับถือ สิทธิเสรีภาพของการพูดทางการเมือง สิทธิเสรีภาพแห่งความคิด พร้อมทั้งสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันตามกฎหมายในรัฐธรรมนูญของประเทศ แนวความคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชนได้รับการพัฒนาในยุโรปนับแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมาปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนก็ได้รับการยอมรับโดยสหประชาชาติใน ปี ค.ศ. 1948

“มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาเท่าเทียมกัน มนุษย์มีสิทธิบางประการที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด จนกระทั่งถึงแก่ความตาย สิทธิดังกล่าวได้แก่สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกาย และความเสมอภาคซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้และใครจะล่วงละเมิดมิได้ หากมีการล่วงละเมิดก็อาจจะก่อให้เกิดอันตรายหรือกระทบกระเทือนเสื่อมเสียต่อสภาพของความเป็นมนุษย์” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2536, หน้า 30-31)

สรุปได้ว่า สิทธิมนุษยชนคือศักดิ์ศรี เป็นสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของมนุษย์ ที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองของรัฐ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สุด ได้แก่ สิทธิในการมีชีวิต สิทธิเสรีภาพของการนับถือ สิทธิเสรีภาพของการพูดทางการเมือง สิทธิเสรีภาพแห่งความคิด พร้อมทั้งสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน

3. พัฒนาการของแนวคิดสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนมีพัฒนาการเป็นลำดับเรื่อยมาจากอดีตถึงปัจจุบัน เมื่อดูความเป็นมาจะพบว่า นอกจาก ฐานความคิดทางด้านศาสนา เช่น ศาสนาฮินดู ศาสนายูดาห์ ศาสนาอิสลาม คำสอนในศาสนาอิสลาม คำสอนขงจื๊อ เม่งจื๊อ พระพุทธเจ้า และปรัชญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเช่น แนวคิดของอริสโตเติล (384-322 ก่อน ค.ศ) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพ ในการใช้สิทธิ และเสรีภาพของการเข้าไปมีส่วนร่วมต่อการตัดสินใจทั้งหลายด้วยการพูดและอภิปรายได้อย่างอิสระในนครรัฐ หรือรัฐสภาทางการเมือง (Haas, 2008, pp. 10-17)

โทมัส ฮอบส์ (ค.ศ. 1588-1675) นักปรัชญาชาวอังกฤษ ได้เสนอแนวคิดว่าด้วยการทำสัญญาประชาคม โดยมอบอำนาจให้บุคคล หรือ คณะบุคคลก็ได้ เพื่อความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและร่างกายจากการทำร้ายเช่น ฆ่ากันโดยเฉพาะในภาวะสงคราม (Haas, 2008, p. 21) อันเป็นการร่วมกันหยุดใช้สิทธิธรรมชาติในการปกป้องรักษา ชีวิตของตนด้วยการทำร้ายผู้อื่น และมาตกลงทำสัญญาร่วมกัน (Hobbes, 1985; Leviathan, pp. 189-193)

จอห์น ล็อก (ค.ศ. 1632-1704) นักปรัชญาชาวอังกฤษ ได้กล่าวว่ามนุษย์ทั้งหลายต่างมอบสิทธิให้แก่รัฐบาลเพื่อความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต สุขภาพร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สิน (Haas, 2008, pp. 21-22) เนื่องจากในสภาวะธรรมชาตินั้นมีข้อบกพร่องบางประการ เช่น การขาดกฎเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐาน การขาดตุลา การที่ยุติธรรม และการขาดอำนาจร่วมในการบังคับตามคำตัดสินต่างๆ และการขาดอำนาจที่จะบังคับให้เป็นไป (พรหมชัย ปองขจัดภัย, 2553, หน้า 472)

จากพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนดังกล่าวได้เกิดเอกสารด้านสิทธิมนุษยชน เช่น ประมวลแห่งฮัมบูร์ก กฎบัตรแห่งเสรีภาพทั้งหลาย แมกนา คาร์ตา คำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกาปฏิญญาว่าด้วยสิทธิ มนุษย์และพลเมืองของฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 (Haas, 2008, pp. 38-44) เสรีภาพขั้นพื้นฐานและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนระบุไว้ในปฏิญญาสากล ที่ประกาศในปี ค.ศ. 1948 แยกออกได้เป็น 2 ประเภทคือ 1) สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองซึ่งรวมถึงสิทธิในชีวิต เสรีภาพ ความมั่นคงของบุคคล ให้เป็นอิสรภาพจากสภาวะความเป็นทาส การถูกทรมาน เพื่อความเสมอภาคในทางกฎหมาย การคุ้มครองเมื่อถูกจับ กักขัง หรือเนรเทศ คนเหล่านี้ควรมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม การมีส่วนร่วมทางการเมือง สิทธิในการสมรสและการตั้งครอบครัว เสรีภาพขั้นพื้นฐานในทางความคิด มโนธรรม ศาสนา การแสดงความคิดเห็น การแสดงออกในความมีเสรีภาพในการชุมนุม และเข้าร่วมสมาคมอย่างสันติ ในฝ่ายของรัฐบาลของประเทศตนโดยตรง หรือโดยการส่งผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้งอย่างเสรี และ 2) สิทธิในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งครอบคลุมถึงสิทธิในการทำงาน การได้รับค่าตอบแทนให้มีความเท่าเทียมกันสำหรับงานที่ได้ทำงานโดยที่ใช้แรงงานความสามารถเท่ากัน สิทธิในการก่อตั้ง เข้าร่วมสหภาพแรงงาน สิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เหมาะสมสิทธิในการศึกษา พร้อมทั้งมีสิทธิในการเข้าร่วมใช้ชีวิตทางวัฒนธรรมอย่างเสรี ลักษณะของสิทธิมนุษยชนที่ประจักษ์ให้เห็นในปฏิญญาสากลที่ว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน วิเคราะห์ไว้ดังนี้ (1) เป็นสิทธิที่ติดตัวมากับมนุษย์ (Inherent) เมื่อคนเกิดมาก็มีสิทธิมนุษยชนติดตัวมาด้วยเพราะมีความเป็นมนุษย์ (2) เป็นสิทธิที่ไม่อาจถ่ายโอนให้แก่กันได้ (Inalienable) คือ ไม่มีใครจะมาแย่งชิงเอาสิทธิมนุษยชนไปจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ และ (3) เป็นสิทธิที่ไม่ถูกแยกออกจากกัน (Indivisible) กล่าวคือ เพื่อที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี มนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพ มีความมั่นคงและมีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับความเป็นมนุษย์

สรุปได้ว่า สิทธิมนุษยชนมีพัฒนาการเป็นลำดับเรื่อยมาจากอดีตถึงปัจจุบัน มีฐานความคิดมาจากศาสนาและปรัชญา ต่อมามีการร่วมกันใช้สิทธิธรรมชาติในการปกป้องรักษา ชีวิตของตนด้วยการทำร้ายผู้อื่น การมีส่วนร่วมทางการเมือง สิทธิในการสมรสและการตั้งครอบครัว เสรีภาพขั้นพื้นฐานในทางความคิด มโนธรรม ศาสนา การแสดงความคิดเห็น เป็นสิทธิที่ติดตัวมากับมนุษย์ เป็นสิทธิที่ไม่อาจถ่ายโอนให้แก่กันได้ และเป็นสิทธิที่ไม่อาจถูกแยกออกจากกันได้

4. ข้อประกาศของสิทธิมนุษยชนสากล

มนุษย์มีสิทธิติดตัวมาแต่เกิด มนุษย์มีศักดิ์ศรี มีความเสมอภาคกัน เพราะเหตุนี้ จึงเลือกปฏิบัติต่อมนุษย์ไม่ได้ ควรปฏิบัติต่อกันเหมือนฉันพี่น้อง สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่ไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลทุกประเทศที่จะสร้างหลักประกันชีวิตให้กับประชากรของตนด้วยการเคารพหลักการของสิทธิเสรีภาพที่มีในคำแถลงการณ์นี้ เพื่อให้ผู้คนได้มีหลักสิทธิมนุษยชนเป็นเกณฑ์ร่วมกันปฏิบัติของผู้คนในสังคมทั้งในระดับชาติ และระดับนานาชาติอันจะเป็นสิ่งที่นำมาของพื้นฐานแห่งเสรีภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในโลก และมีข้อประกาศของสิทธิมนุษยชนสากล ดังนี้

ข้อ 1 มนุษย์ทั้งปวงเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิ ต่างในตนมีเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยจิตวิญญาณแห่งภราดรภาพ

ข้อ 2 ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพทั้งปวงตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญา โดยปราศจากการแบ่งแยกไม่ว่าชนิตใด อาทิ เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา

ข้อ 3 ทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิต เสรีภาพและความมั่นคงแห่งบุคคล

ข้อ 4 บุคคลใดจะตกอยู่ในความเป็นทาสหรือสภาวะจำยอมไม่ได้

ข้อ 5 บุคคลใดจะถูกกระทำการทรมานหรือการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีไม่ได้

ข้อ 6 ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับทุกแห่งหนว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย

ข้อ 7 ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน

ข้อ 8 ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอันมีประสิทธิผลจากศาลที่มีอำนาจแห่งรัฐต่อการกระทำอันล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน

ข้อ 9 บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศตามอำเภอใจไม่ได้

ข้อ 10 ทุกคนย่อมมีสิทธิในความเสมอภาคอย่างเต็มที่ในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม และเปิดเผยจากศาลที่อิสระและไม่ลำเอียงในการพิจารณากำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนและข้อกล่าวหาอาญา

ข้อ 11 (1) ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย (2) บุคคลใดจะถูกตัดสินว่ามีความผิดทางอาญาได้อันเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นใดอันมิได้ถือว่าเป็นความผิดทางอาญตามกฎหมายแห่งชาติหรือกฎหมายระหว่างประเทศ

ข้อ 12 บุคคลใดจะถูกแทรกแซงตามอำเภอใจในความเป็นส่วนตัว ครอบครัว ที่อยู่อาศัย หรือการสื่อสาร หรือจะถูกลบล้างเกียรติยศและชื่อเสียงไม่ได้

ข้อ 13 (1) ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการเคลื่อนย้ายและการอยู่อาศัยภายในพรมแดนของ

แต่ละรัฐ (2) ทุกคนมีสิทธิที่จะออกนอกประเทศใดรวมทั้งประเทศของตนเองและสิทธิที่จะกลับสู่ประเทศตน

ข้อ 14 (1) ทุกคนมีสิทธิที่จะแสวงหา และที่จะได้ที่ลี้ภัยในประเทศอื่นจากการประหัตประหาร (2) สิทธินี้จะยกขึ้นกล่าวอ้างกับกรณีที่มีการดำเนินคดีที่เกิดขึ้นโดยแท้ จากความผิดที่มีใช้ทางการเมืองหรือจากการกระทำอันขัดต่อวัตถุประสงค์และหลักการของสหประชาชาติไม่ได้

ข้อ 15 (1) ทุกคนมีสิทธิในสัญชาติหนึ่ง (2) บุคคลใดจะถูกเพิกถอนสัญชาติของตนตามอำเภอใจ หรือถูกปฏิเสธสิทธิที่จะเปลี่ยนสัญชาติของตนไม่ได้

ข้อ 16 (1) บรรดาชายและหญิงที่มีอายุครบบริบูรณ์แล้ว มีสิทธิที่จะสมรสและก่อร่างสร้างครอบครัวโดยปราศจากการจำกัดใด (2) การสมรสจะกระทำโดยความยินยอมอย่างอิสระและเต็มที่ของ ผู้ที่จะเป็นคู่สมรสเท่านั้น (3) ครอบครัวเป็นหน่วยธรรมชาติ และพื้นฐานของสังคม ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากสังคม และรัฐ

ข้อ 17 (1) ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยตนเอง และโดยร่วมกับผู้อื่น (2) บุคคลใด จะถูกเอาทรัพย์สินไปจากตนตามอำเภอใจไม่ได้

ข้อ 18 ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความคิดโนธรรม และศาสนา

ข้อ 19 ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก

ข้อ 20 (1) ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการชุมนุมและการสมาคมโดยสันติ (2) บุคคลใดไม่อาจ ถูกบังคับให้สังกัดสมาคมหนึ่งได้

ข้อ 21 (1) ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตนโดยตรง หรือผ่านผู้แทนซึ่งได้ รับเลือกตั้งโดยอิสระ (2) ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงบริการสาธารณะในประเทศตนโดยเสมอภาค (3) เจตจำนง ของประชาชนจะต้องเป็นพื้นฐานแห่งอำนาจการปกครอง

ข้อ 22 ทุกคนในฐานะสมาชิกของสังคม มีสิทธิในหลักประกันทางสังคม และย่อมมีสิทธิในการ บรรลุสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอันจำเป็นยิ่งสำหรับศักดิ์ศรีของตน และการพัฒนา บุคลิกภาพของตนอย่างอิสระ

ข้อ 23 (1) ทุกคนมีสิทธิในการทำงาน ในการเลือกงานโดยอิสระ ในเงื่อนไขที่ยุติธรรมและเอื้อ อำนาจต่อการทำงาน และในการคุ้มครองต่อการว่างงาน (2) ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับค่าจ้างที่เท่าเทียมกัน สำหรับงานที่เท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด (3) ทุกคนที่ทำงานมีสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทน ที่ยุติธรรมและเอื้ออำนาจต่อการประกันความเป็นอยู่อันควรค่าแก่ศักดิ์ศรีของมนุษย์สำหรับตนเองและ ครอบครัว (4) ทุกคนมีสิทธิที่จะจัดตั้งและที่จะเข้าร่วมสหภาพแรงงานเพื่อความคุ้มครองผลประโยชน์ของตน

ข้อ 24 ทุกคนมีสิทธิในการพักผ่อนและการผ่อนคลายยามว่าง

ข้อ 25 (1) ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพ และความอยู่ดีของ ตนและของครอบครัว การดูแลรักษาทางการแพทย์ และบริการสังคมที่จำเป็น (2) มารดาและเด็กย่อมมี

สิทธิที่จะรับการดูแลรักษาและการช่วยเหลือเป็นพิเศษ

ข้อ 26 (1) ทุกคนมีสิทธิในการศึกษา การศึกษาจะต้องให้เปล่าอย่างน้อยในขั้นประถมศึกษาและขั้นพื้นฐาน การศึกษาระดับประถมจะต้องเป็นภาค (2) การศึกษาจะต้องมุ่งไปสู่การพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างเต็มที่ และการเสริมสร้างความเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพขั้นพื้นฐาน (3) ผู้ปกครองมีสิทธิเบื้องต้นที่จะเลือกประเภทการศึกษาที่จะให้แก่บุตรของตน

ข้อ 27 (1) ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมโดยอิสระในชีวิตทางวัฒนธรรมของชุมชนที่จะผลิตเพลินกับศิลปะ (2) ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองผลประโยชน์ทางจิตใจ และทางวัตถุ

ข้อ 28 ทุกคนย่อมมีสิทธิในระเบียบทางสังคมและระหว่างประเทศ ซึ่งจะเป็นกรอบให้บรรลุสิทธิและอิสรภาพที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้อย่างเต็มที่

ข้อ 29 (1) ทุกคนมีหน้าที่ต่อชุมชน ซึ่งการพัฒนาบุคลิกภาพของตนโดยอิสระและ (2) ในการใช้สิทธิ และอิสรภาพของตนทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัด เพียงเท่าที่มีกำหนดไว้ตามกฎหมายเท่านั้น (3) สิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ไม่อาจใช้ขัดต่อวัตถุประสงค์ และหลักการของสหประชาชาติไม่ว่าในกรณีใด

ข้อ 30 ไม่มีบทใดในปฏิญญานี้ ที่อาจตีความได้ว่า เป็นการให้สิทธิใดแก่รัฐ กลุ่มคน หรือบุคคลใด ในการดำเนินกิจกรรมใด หรือกระทำการใด อันมุ่งต่อการทำลายสิทธิและอิสรภาพ

สรุปข้อตกลงปฏิญญาสากล ที่ว่าด้วยหลักสิทธิมนุษยชนประกอบด้วยข้อ 30 ข้อ ที่สามารถแบ่งเนื้อหาได้เป็น 4 ส่วนดังนี้ 1) ว่าด้วยหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนอยู่ ข้อ 1 และข้อ 2 2) ว่าด้วยสิทธิของพลเมือง และสิทธิทางการเมือง อยู่ ข้อ 3 ถึงข้อ 21 3) ว่าด้วยทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอยู่ใน ข้อ 22 ถึงข้อ 27 และ 4) ว่าด้วยหน้าที่ของบุคคล สังคม และรัฐ อยู่ในข้อ 28 ถึงข้อ 30

5. หลักสิทธิมนุษยชนกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

คำสอนในพระไตรปิฎก แม้จะไม่ได้ใช้คำว่า สิทธิมนุษยชนโดยตรง แต่มีเนื้อหาที่มโนของการสอนให้เคารพสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆ เช่นสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในชีวิต ความเสมอภาค เกียรติ และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งการนำแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่สอดแทรกในคำสอนของพระพุทธเจ้าไปเผยแผ่จะช่วยให้ชาวพุทธได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเคารพสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น และจะเป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาคัดแย้งและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในปัจจุบันได้ (พระสมหมาย อตตสิทฺโธ, 2558, หน้า 31)

มนุษย์นอกจากจะมีศีล 5 แล้วพระพุทธศาสนาย้ำถึงความจำเป็นของมนุษย์ว่า ทุกๆ ชีวิตจะต้องมีธรรมเป็นหลักประกันของความเป็นไปได้ เพราะการมีศีลมีธรรม ทั้งสอง คือหลักประกันของหลักสิทธิมนุษยชนที่พอเหมาะและส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าไปได้ด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการมีคุณธรรมเป็นคุณสมบัติภายใน ถือได้ว่าเป็นช่องทางแห่งการพัฒนาบุคคลไปได้อย่างสูงสุด จากการศึกษาหลักธรรมที่

ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนขั้นสูงตามที่กล่าวมานี้ ย่อมประจักษ์ได้ว่าพระพุทธศาสนาได้เน้นย้ำถึงระบบการปฏิบัติตนตามหลักสิทธิมนุษยชนที่สมบูรณ์แบบ คือ ให้ความสำคัญทั้งในระดับวิถีและจุดมุ่งหมาย ดังพุทธพจน์ว่า “สมาธิที่เสื่อมดีแล้ว ย่อมมีผลมากมีอานิสงส์มาก ปัญญาที่สมาธิเสื่อมดีแล้ว ย่อมมีผลมากมีอานิสงส์มาก จิตที่ปัญญาเสื่อมแล้วย่อมหลุดพ้นจากอาสวะทั้งปวง” (ที.ม. (ไทย) 10/2/95-98)

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาทั้งหลายล้วนชี้ไปที่ความประพฤติก่อการกระทำต่างก็มีผล (กรรม) เท่าเทียมกัน และผลดังกล่าวก็มาจากกรรมต่างๆ ที่มนุษย์และสัตว์นั้นได้กระทำ เพราะความที่มนุษย์และสัตว์นั้นมีจิตหรือวิญญาณ ดังนั้น ขึ้นชื่อว่าสัตว์ ผู้มีชีวิตพฤติกรรมที่แสดงออกจึงมีค่าเท่ากัน ไม่ว่าสัตว์เดรัจฉาน มนุษย์ ก็สามารถที่จะประกอบความดี-ความชั่วได้ พระพุทธศาสนามีขอบเขตของหลักธรรมคำสอนที่ชัดเจน โดยมีจุดมุ่งหมาย และสั่งสอนเฉพาะสิ่งที่จะนำมาใช้ปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริงได้ ส่วนที่จริงแต่ไม่มีประโยชน์นั้นไม่ได้นำมาสั่งสอน ขอบเขตที่ชัดเจนทางหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น 1) มุ่งให้เกิดประโยชน์ทั้ง 3 ด้านของชีวิต อรรถ 3 (ขุ.จุ. (ไทย) 30/673/333) ซึ่งก็เป็นการเน้นย้ำถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงหลักจริยศาสตร์ของพระพุทธศาสนาว่า ทิฐธัมมิกัตถประโยชน์ เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน สัมปรายิกัตถประโยชน์ เป็นประโยชน์ในอนาคต ปรมัตถประโยชน์ เป็นประโยชน์อย่างยิ่งคือพระนิพพาน 2) มุ่งให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้ผลจริง 3. เน้นทางสายกลาง ไม่เอนเอียงไปในทางมัวเมาบ้ำเรอตเกินประมาณ กามสุขัลลิกานุโยค (ส.ม. (ไทย) 19/1664/428) และทางลำบากเหน้อยเปล่าไร้ประโยชน์ อัตตakilมณานุโยค (วินย. (ไทย) 4/13/18) แต่สิ่งที่ทำนั้นต้องก่อให้เกิดประโยชน์ 3 ด้านที่ครอบคลุมทั้งตนและสังคมเพื่อนมนุษย์อันได้แก่ อัตตัตถประโยชน์ ประโยชน์ส่วนตน ปรัตถประโยชน์ ประโยชน์ของผู้อื่น อุภยัตถประโยชน์ ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่ายตนและคนอื่น

พระพุทธศาสนามีทัศนะแตกต่างจากหลักสิทธิมนุษยชนตรงที่ว่าพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อการประพฤติปฏิบัติที่กล่าวถึงสิ่งไหนถูก สิ่งไหนผิด สิ่งไหนควรทำ สิ่งไหนไม่ควรทำ และกล่าวต่อไปอีกว่าที่ควรทำนั้นควรทำสิ่งไหนก่อนสิ่งไหนหลังมีจุดมุ่งหมายที่การตัดสินใจว่าถูกหรือไม่ถูก ควรหรือไม่ควร หลักต่างๆ เหล่านี้จึงมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายสูงสุดเสมอ นั่นก็คือการปฏิบัติละเว้นความชั่ว การกระทำความดี และการทำจิตใจให้หลุดพ้นจากกิเลสตัณหาของมนุษย์ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ส่วนหลักสิทธิมนุษยชนมุ่งสร้างสันติสุขให้เกิดในสังคมมนุษย์ โดยเน้นที่การสนับสนุนส่งเสริมการมีความรักความเมตตา การปฏิบัติดีงามต่อกัน โดยย้ำความสำคัญของความรับผิดชอบที่มีแฝงอยู่

หลักสิทธิมนุษยชน คือมีความเมตตากรุณาเป็นที่ตั้ง อันเป็นความรักโดยไม่จำกัดขอบเขต ไม่มีการแบ่งแยก เพื้อชาติ ศาสนา และสีผิว ซึ่งสอดคล้องตรงกันกับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ที่มีพุทธศาสนาสุภาษิตว่า “เมตตาคธรรมค้ำจุนโลก” เมตตา (ขุ.ป. (ไทย) 31/23/350-359) คือ ความรัก ความปรารถนาดีต่อคนอื่น คุณธรรมข้อนี้เป็นการลดความสำคัญตัวเองลง ไม่เห็นแก่ตัว มุ่งที่ความสุขของผู้อื่นเป็นสำคัญ ทำให้บุคคลที่ช่วยเหลือเกื้อกูลคนอื่น สร้างสรรค์คุณประโยชน์ให้กับคนอื่น เพราะการที่

สังคมดำรงอยู่ได้อย่างสันติสุขทุกผู้ทุกคนก็เพราะคนเรามีความเมตตาต่อกัน เช่น บุตรธิดาเติบโตเจริญงอกงามก็เพราะเมตตาของบิดามารดาที่ให้การอุปการะเลี้ยงดูให้ข้าวน้ำโภชนาหาร เป็นต้น คำว่าเมตตาที่มีในพระพุทธศาสนานั้นพบจะอยู่หลายแห่ง เช่น ในพรหมวิหาร 4 (ส.ม. (ไทย) 19/11/140-146) ธรรมประจำใจอันประเสริฐได้แก่ “เมตตา รักใคร่ปรารถนาดี กรุณา ช่วยเหลือเมื่อยามอยากลำบาก มุทิตา ยินดีมีความสุขเมื่อเขาได้ดี มีสุขและอุเบกขา เมื่อสุดมือช่วยก็ปล่อยเขาไป ไม่ยึดเยื้อ” พร้อมทั้งอีกที่ในสารณียธรรม 6 (ท.ป. (ไทย) 11/3/300-301) ธรรมที่ทำให้มนุษย์ระลึกคิดถึงกันในแง่แห่งความดีงาม) เช่น 1) เมตตากายกรรม ได้แก่ กระทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดี โดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 2) เมตตาวจีกรรม ได้แก่ พูดต่อกันด้วยเมตตา คือ กล่าวแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดีและแสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3) เมตตามโนกรรม ได้แก่ คิดถึงต่อกันด้วยเมตตา คือ การตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในด้านดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน 4) สาธารณโภคี ได้แก่ การแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน 5) สีสสามัญญตา ได้แก่ การพยายามประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ 6) ทิสสามัญญตา ได้แก่ ปรับความคิดเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพ รับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้เพื่อจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน

สรุปได้ว่า แม้ในพระไตรปิฎกจะไม่มีคำว่า สิทธิมนุษยชนโดยตรงก็ตามแต่หลักคำสอนที่เป็นหัวข้อธรรมหลายๆข้อมีเนื้อหาสาระที่คล้ายกันมาก เช่น หลักแห่งความเมตตากฎาเป็นที่ตั้ง อันเป็นความรักโดยไม่จำกัดขอบเขต ไม่มีการแบ่งแยก เชื้อชาติ ศาสนา และสีผิว ซึ่งสอดคล้องตรงกันกับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาสารณียธรรม แสดงไมตรีและความหวังดี กล่าวแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ การตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม มีความประพฤติสุจริต ดีงามและเคารพ รับฟังความคิดเห็นกัน

6. สรุป

สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญกับมนุษย์ทุกคน ซึ่งถูกนิยามขึ้นแต่กำเนิด เพื่อก่อให้เกิดอิสรเสรีภาพที่เท่าเทียมกันระหว่างมนุษย์ เนื่องจากคนเราไม่สามารถเรียนรู้ หรืออยู่เหนืออวดตาเพื่อที่จะได้เป็นอิสระ

ภาพภายในตน เพราะคนเรามีมีอัตตา และอกุศลมูลสามประการ อันได้แก่ โลภ โกรธ หลง ที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์เองเป็นตัวขัดขวางมิให้มนุษย์บรรลุถึงเสรีภาพที่แท้จริง มนุษย์บางคนถึงใช้สิทธิมนุษยชนของตนอย่างไม่ค่อยจะถูกต้องนัก เช่น ดีความแล้วนำไปใช้ปฏิบัติสิทธิของตนไปละเมิดสิทธิของคนอื่น อันนำไปสู่การความขัดแย้ง มีการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อหลักสิทธิมนุษยชนโดยยึดถือเอาความคิดว่าตนเป็นฝ่ายที่ต้อง ยึดเอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก ก่อให้เกิดปัญหาที่เป็นภัยคุกคามต่อชีวิตและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไปทั่วโลก ดังจะเห็นได้ จากการแข่งขันทางการเมือง เศรษฐกิจ และบางประเทศสะสมอาวุธเพื่อใช้ในการทำสงคราม นอกจากนี้ยังมีปัญหาความไม่เสมอภาค อยู่ในสังคม ดังจะเห็นได้ จากความเหลื่อมล้ำทางสังคมอย่างชัดเจน ซึ่งปัญหาดังกล่าวอาจแก้ไขโดยการที่มนุษย์ในสังคมปฏิบัติต่อกันด้วยปฏิบัติต่อกันอย่างให้ความเคารพ ความรัก เมตตาจิต และมนุษย์ควรใช้สติปัญญาพิจารณาว่าควรปฏิบัติต่อกันอย่างไร เพื่อรักษา เสรีภาพของตน สังคม และเพื่อนมนุษย์ร่วมโลกให้อยู่เย็นเป็นสุขด้วยกัน

พุทธศาสนามองว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมามีอิสระและเสรีภาพในการที่จะทำดีหรือชั่ว สร้างคุณประโยชน์ หรือโทษ สร้างสุข หรือทุกข์ให้ตนเองได้ เราทุกคนมีสิทธิ แต่ในขณะเดียวกันการใช้สิทธิของเรานั้นต้องไม่ละเมิด หรือทำร้ายสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นด้วย หลักความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนควรได้รับการชำระให้บริสุทธิ์ ปราศจากอคติอันคับแคบและ แบ่งฝักแบ่งฝ่าย พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อมิเพื่อที่มนุษย์จะได้ละเว้นจากการทำความชั่ว มุ่งทำความดี และพุทธศาสนาถือเป็นศาสนในการดำรงชีวิตอย่างหนึ่ง เป็นเครื่องชี้ทางที่นำไปสู่ขบวนการปฏิรูปสังคมให้เกิดเสรีภาพ สันติภาพและ ความยุติธรรมโดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ การนำมวลมนุษย์ไปสู่การหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

บทความเรื่องสิทธิมนุษยชนกับพระพุทธศาสนาทำให้ได้รู้ว่าพระพุทธศาสนานั้น มีหลักธรรมคำสอนที่เข้ากันได้กับหลักสิทธิสากลว่า เพราะหลักสิทธินั้นมุ่งเน้นให้ผู้คนมีสิทธิ เสรีภาพ และอิสรภาพเป็นของตนเอง ทุกคนมีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้ แต่สิทธินั้นต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของคนอื่น คือไม่ทำตนเอง ครอบครัว และสังคมรอบข้างเดือดเนื้อร้อนใจ ทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพ ที่จะมีชีวิต มีความปลอดภัย ได้มีโอกาสในการศึกษาพัฒนาตัวเอง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของตนให้ดีกว่าชีวิตที่เป็นอยู่ พุทธศาสนามองว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมามีอิสระและเสรีภาพในการที่จะทำดี หรือชั่ว สร้างคุณประโยชน์ หรือโทษ สร้างสุข หรือทุกข์ให้ตนเองได้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2557). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- พรหมชัย ปองขจัดภัย. (2553). *แนวคิดสิทธิมนุษยชนในพระไตรปิฎก*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2536). *พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมหมาย อุตตสิทโธ (พีชสิงห์). (2558). *ศึกษาสิทธิมนุษยชนในพระพุทธศาสนา*. (สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Bertrand, J. (2004). *Nationalism and ethnic conflict in Indonesia*. UK: Cambridge University Press.

Guyatt, N. (2001). *Another American century? The United States and the world after 2000*. London: Zed Books.

Haas, M. (2008). *International human rights*. London: Routledge.

Heuveline, P. (2001). *The Demographic Analysis of Mortality Crises: The Case of Cambodia, 1970-1979*. Retrieved from <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK223346/>

Hobbes, T. (1985). *Leviathan*. Penguin Books Limited. Harmondsworth. Middlesex. New York: Penguin Books.

